

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΒΑΛΛΙΕΡΑΚΗΣ

Το Εθνικό Ιδρυμα Ερευνών έχει παίξει μεταπολεμικά ίσως τον πλέον καθοριστικό ρόλο στην αποκρυστάλλωση του 1821 και της ευρύτερης διαμορφωτικής περιόδου, στη χάραξη ενός δύσκολου, αλλά δημιουργικού ιστοριογραφικού δρόμου για την περίοδο συγκρότησης και διαμόρφωσης του Νεότερου Ελληνισμού. Τάσεις, νοοτροπίες, ιστορία ιδεών, κοινωνικές ομάδες, κοινωνική και οικονομική ιστορία, Διαφωτισμός και πολλές άλλες θεματικές βρίσκονται ανάμεσα στις ερευνητικές θεματικές που κατά καιρούς ανέδειξε το Ιδρυμα. Κατά συνέπεια είναι λογικό στα 200 χρόνια από το 1821 να έχει μια

Η Ανδρος δεν διστάζει να ενταχθεί στην Επανάσταση με το που κηρύσσεται στην Πελοπόννησο

αναγνωρίσιμη «παραγωγή» εκδόσεων για την περίοδο. Η επιλογή του ως τώρα είναι η ανάδειξη μικροϊστοριών π.χ. για ελάσσονες Φιλικούς όπως ο Καντιώτης (που παρουσιάσαμε αναλυτικά στο «Βιβλιοδρόμο») και άλλες θεματικές που προσδίδουν νέες διεισδυτικές διαστάσεις στην έρευνα για το Εικοσιένα.

Ο Δημήτρης Δημητρόπουλος, διευθυντής ερευνών στο ΕΙΕ, έχει δώσει μια από τις καλύτερες βιογραφίες του Κολοκοτρώνη, την «πατρική φιγούρα του Έθνους» όπως εύστοχα τον έχει αποκαλέσει. Στο πιο πρόσφατο βιβλίο του ασχολείται αναλυτικά με τη συμμετοχή της Ανδρου και την ανάδειξη τριών επάρχων, μελών της Φιλικής Εταιρείας, στη διοίκησή της: «Τρεις Φιλικοί, έπαρχοι στην Ανδρο – από το Επαναστατικό Σχέδιο στην κρατική διοίκηση 1822-25» (με μεταγραφή τεκμηρίων των Άννας Αθανασούλη - Βάλλιας Ράπτη). Η σχέση των επάρχων με τη Φιλική Εταιρεία είναι ένα στοιχείο εξαρχής ιδιαίτερης σημασίας: «Η ένταξη και η συμμετοχή... αποτέλεσε μια επιλογή ζωής για τα στελέχη της» μια επιλογή που σφράγισε τον τρόπο σκέψης, τη νοοτροπία και τη συνολική προσωπικότητά τους σε όλη τη διάρκεια του βίου τους.

Δημήτρης Δημητρόπουλος
**ΤΡΕΙΣ ΦΙΛΙΚΟΙ, ΕΠΑΡΧΟΙ
ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ**

Εθνικό Ιδρυμα Ερευνών, 2020,
σελ. 265

Τιμή 16 ευρώ

Δημήτρης Δημητρόπουλος

Από την οθωμανική κοινότητα στην ελληνική διοίκηση

Στη μελέτη του Εθνικού Ιδρυματος Ερευνών «Τρεις έπαρχοι στην Ανδρο»

ο ιστορικός διερευνά τη μετάβαση από την οθωμανική περίοδο στη νέα διοίκηση

Παράλληλα, η συμμετοχή αυτή δημιούργησε μια εκτεταμένη δικτύωση, η οποία εξακολούθησε να συνδέει τα μέλη της μουσικής οργάνωσης με δεσμούς ακατάλυτους, ακόμη και μετά την επανάσταση και την εκ των πραγμάτων παύση της λειτουργίας τους. Ο βαθμός και η έκταση που η δικτύωση αυτή και η οργανωτική εμπειρία των μελών της Φιλικής Εταιρείας αξιοποιήθηκε στη στελέχωση της υπό διαμόρφωση διοίκησης του κράτους χρήζει περαιτέρω μελέτης, που υπερβαίνει την παρούσα έρευνα» σημειώνει ο ερευνητής (σελ.24).

Αν η ενασχόληση με ελάσσονες πρωταγωνιστές της Επανάστασης του '21 συμπληρώνει ένα βιογραφικό λεξικό, η ανάδειξη ιστοριών από διαφορετικούς τόπους που εμπλέκονται στην Επανάσταση αποτελούν ένα σύνθετο γεωγραφικό και ιστορικό Ατλαντά, που δεν αφορά την τοπική ιστορία, αλλά κάτι ακόμα πιο συναρπαστικό και «μεγάλο»: τη μετάβαση σε ένα νέο πολιτικό υποκείμενο που

οργανώνεται από τα κάτω – εν μέσω μάλιστα επαναστατικού αναβρασμού. Αφορά παράλληλα την ένταξη διαφορετικών περιοχών του Ελληνισμού, με ιδιάζοντα χαρακτηριστικά και τοπικές εξουσίες μέσα στη χαλαρή, αυθαίρετη και συχνά καταπιεστική και εξοντωτική οθωμανική κυριαρχία, στο πιο νεωτερικό πείραμα του 19ου αιώνα, το έθνος - κράτος.

Τοπικές ιστορίες

Το βιβλίο έρχεται να προστεθεί σε άλλες τοπικές ιστορίες που αναδεικνύουν γενικότερα ζητήματα, όπως η έκδοση του Σπυρίδωνα Πλουμίδα για τον Πόρο που παρουσιάσαμε επίσης στο «Βιβλιοδρόμο» (5/12/2020). Προσδίδει έτσι μια νέα διάσταση στην Επανάσταση, η εξιστόρηση της οποίας συχνά περιοριζόταν στα ναυτικά νησιά (Υδρα, Σπέτσες, Ψαρά) παρά τον ηγετικό ρόλο άλλων, που μαρτυρούν τη μεγάλη χωρική και κοινωνική ανάπτυξη, αλλά και την πολυποικιλότητα του 1821.

Η περίπτωση της Ανδρου, όπως καταδεικνύει ο Δημητρόπουλος, εκτός από τη σημασία της στην καθαυτή διοικητική εξέλιξη της Επανάστασης, μας μνεί και στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων και τις ιδιαιτερότητες που συχνά λησμονούμε, παρότι αποτελεί μαζί με την Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα τα τρία πρώτα συμπαγή κομμάτια συγκρότησης του ελληνικού κράτους. Αυτό που εντυπωσιάζει είναι η κοινοτική συγκρότηση του νησιού επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που θυμίζει αρκετά την αντίστοιχη της Πελοποννήσου και μαρτυρά την ισχυρή και η διακριτή και οικονομικά ισχυρή τάξη των караβοκύρηδων που έρχεται να προστεθεί στην ελληνική ναυτική παρουσία και κυριαρχία των προεπαναστατικών χρόνων. Η Ανδρος είναι

μέρος ενός δικτύου στον νησιωτικό χώρο και αυτό αποτυπώνεται καθαρά μετά την καταστροφή των Ψαρών, τον Ιούνιο του 1824: «Η γεωγραφική θέση, η ναυτοσύνη των κατοίκων, η πολεμική τους εμπειρία και ο αξιόμαχος στόλος τους καθιστούσαν τα Ψαρά προκεχωρημένο φυλάκιο των ελληνικών δυνάμεων στο Αιγαίο, ασπίδα προστασίας απέναντι στις εξόδους του οθωμανικού στόλου από την Κωνσταντινούπολη. Ειδικά για την Ανδρο όμως που αποτελούσε το πρώτο Κυκλαδονήσι στη ρότα των Οθωμανών, η απόλεια των Ψαρών διέσπειρε τον πανικό...».

Αυτό που υπογραμμίζει ο Δημητρόπουλος στην καρδιά της έρευνας είναι η μετάβαση από την οθωμανική διοίκηση στη νέα κατάσταση. Η Ανδρος δεν διστάζει να ενταχθεί στην Επανάσταση με το που κηρύσσεται στην Πελοπόννησο με τη συμφωνία και των 4 «μερών» του νησιού (Κάτω Κάστρο [Χώρα], Επάνω Κάστρο [Κόρθη], Αμόλοχος και Αρνάς) και την άμε-

Δημητρίου
Ι. Πολέμη,
«Τα ιστοφώρα
της Ανδρού»,
Καΐρειος
Βιβλιοθήκη Ανδρού

Olivier Norek

Τα «αόρατα» θύματα του Παρισιού

Στο «Γκραν Παρί» οι δολοφονίες περιθωριακών ατόμων αποκρύπτονται για να χαμηλώσουν οι δείκτες εγκληματικότητας σε διάφορες περιοχές

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΓΡΗΓΟΡΗΣ
ΑΖΑΡΙΑΔΗΣ

Η μεγάλη παράδοση των γάλλων συγγραφέων αστυνομικών μυθιστορημάτων επιβεβαιώνεται από τον Olivier Norek και το «Γκραν Παρί» (Ελληνικά Γράμματα, μτφ. Χαριτωμένη Βόντα), ένα χαμηλών τόνων ατμοσφαιρικό, κοινωνικό νουάρ, που έχει στόχο να προβληματίσει και να ταράξει την εφροσυχασμένη μακαριότητα της αστικής κοινωνίας.

Η υπόθεση έχει αφετηρία δύο περίεργες ιστορίες. Αρχικά την περίπτωση ενός ευνοημένου πτώματος, που... ανοίγει τα μάτια και πετάγεται όρθιο, στη διάρκεια της νεκροψίας. Και ένα κινητό τηλέφωνο που χτυπάει δαιμονισμένα στο σώμα ενός νεαρού ναρκομανούς, ο οποίος πεθαίνει από ανεξήγητα εγκαύματα, θύμα αυτανάφλεξης.

Ο ιδιόρρυθμος, αλλά πιστός στη γαλλική σχολή και το πρότυπο του σκληρού, μοναχικού ήρωα, αστυνόμος Βίκτορ Κοστ με την ομάδα του, που επίσης ανταποκρίνεται στο ίδιο πρότυπο, αναλαμβάνουν τη διαλεύκανση των παράλληλων υποθέσεων. Η έρευνα δομείται με πολύ ρεαλιστικό τρόπο. Στην αρχή ο ρυθμός είναι συγκρατημένος, λόγω της δυσκολίας να έρθουν στην επιφάνεια σημαντικά στοιχεία. Σταδιακά, κάποιες λεπτομέρειες, κάποιες διασταυρώσεις καταθέσεων και στοιχεία που απαιτούν επαναλαμβανόμενες αναγνώσεις δίνουν μια νέα ώθηση και οδηγούν την ομάδα των αστυνομικών σε νέες κατευθύνσεις. Σε πρώτο επίπεδο, πρόκειται για χαρακτηριστικό police procedural μυθιστόρημα.

Ο χώρος των αστυνομικών και του τρόπου

που λειτουργούν, όχι μόνο στην καθημερινότητα και σε θέματα συμπεριφοράς, αλλά και όσα κρύβονται επιμελώς στο περιθώριο και αφορούν θέματα καριέρας, διαφθοράς και διαπλοκής περιγράφεται με ζωηρά, απωθητικά χρώματα, τα οποία όμως ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό στην εικόνα της γαλλικής αστυνομίας. Όλα αυτά τα φαινόμενα θα γίνουν εντονότερα και θα σφίξουν σαν μια τεράστια θηλιά γύρω από τον λαϊμό του Κοστ, από τη στιγμή που θα πέσει πάνω σε μια στοίβα από ανώνυμα γράμματα, που οδηγούν προς έναν μυστηριώδη φάκελο. Αυτός ο φάκελος που καίει παραπέμπει στον περίφημο «Κώδικα 93»...

Από το σημείο που η προσωπική, εκτός πλαισίου ομάδα, έρευνα του Κοστ ανασύρει την κρυμμένη, οδυνηρή πραγματικότητα του «Κώδικα 93», το σκηνικό μεταβάλλεται άρδην και το κλασικό police procedural μεταλλάσσεται σε σκληρό κοινωνικοαστυνομικό νουάρ, που εμπλέκει διεφθαρμένους δημόσιους λειτουργούς, από αστυνομικούς μέχρι και πολιτικούς. Ο «Κώδικας 93» τελικά είναι μια απλή μα και μεγαλοφυής έμπνευση: οι σχεδιαστές του επιλέγουν κάποιες δολοφονίες, τα θύματα των οποίων ανήκουν στον χώρο των «αζήτητων». Αντρες και γυναίκες που διαβιούν στο περιθώριο της κοινωνίας, όπως μικροκλέφτες, πρεζόνια και άτομα με παραβατική συμπεριφορά. Όταν δολοφονούνται δεν υπάρχει κανείς να ενδιαφερθεί ούτε καν για να αναζητήσει το πτώμα τους.

Οι «ασφαλείς» περιοχές

Οι υποθέσεις του «Κώδικα 93» αφορούν στα εγκλήματα που διαπράττονται, καταγράφονται σαν τέτοια από την Αστυνομία και μετά «εξαφανίζονται», λες και αυτά τα εγκλήματα δεν υπήρξαν ποτέ. Ως αποτέλεσμα, οι δείκτες εγκληματικότητας συγκεκριμένων περιοχών του Παρισιού παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, θεωρούνται «ασφαλείς» και προσφέρουν

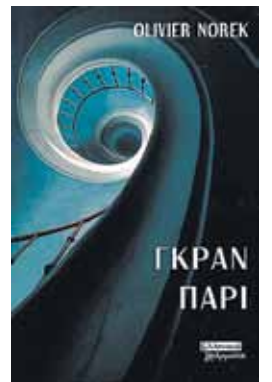
τη δυνατότητα σε μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες να προχωρήσουν στη μελλοντική ανοικοδόμηση και ανάπτυξή τους. Ένα απλό και συνάμα «μεγαλοφυές» σχέδιο, με τη συμμετοχή αστυνομικών, πολιτικών και μεγάλων επιχειρηματιών. Ένα σχέδιο που ο Κοστ θα χρειαστεί να περάσει μέσα από δαιδαλώδη μονοπάτια για να ανακαλύψει και μάλιστα με βαρύ τίμημα.

Ο Olivier Norek, συγγραφέας, σεναριογράφος και αξιωματικός της γαλλικής αστυνομίας, περιγράφει με άνεση λόγω της προσωπικής του εμπειρίας το police procedural. Οι διαδικασίες της έρευνας, οι σχέσεις των μελών της ομάδας, οι σχέσεις με τα ανώτερα στελέχη και το διαβόητο Τμήμα Εσωτερικών Υποθέσεων αντικατοπτρίζονται στο κείμενο με απόλυτα ανάγλυφο, αλλά και ρεαλιστικό τρόπο. Η σκιαγράφηση των χαρακτήρων αποτελεί ένα από τα πλεονεκτήματα του συγγραφέα. Ο Βίκτορ Κοστ μοιάζει να έχει βγει από την παραδοσιακή γαλλική σχολή των αστυνομικών μυθιστορημάτων. Θυμίζει ολίγον από Λίνο Βεντούρα. Σκληρός μέχρι κυνισμού, απόμακρος, εσωστρεφής, πάντα σε ρόλο προστάτη για την ομάδα και τους συνεργάτες του, δεν διστάζει να έρθει αντιμέτωπος με τα υψηλά κλιμάκια, που ρέπουν προς τη διαφθορά. Και κάτω από την ατσάλινη επιφάνεια, αναδύονται κρυμμένες πλευρές μιας ευαίσθητης προσωπικότητας.

Αλλά και τα μέλη της ομάδας του Κοστ, σκιαγραφούνται απόλυτα πειστικά. Από τον παλιό κοπής σκληροτράχηλο Ρονάν, τον απόλυτα πιστό συνεργάτη που ονειρεύεται κάθε αστυνομικός, τον Σαμ, άνθρωπο για όλες τις δουλειές, τη νεοφερμένη Ντε Ρίτερ, που θα πάρει τον χρόνο της μέχρι να αποδεχτεί και να γίνει αποδεκτή από την ομάδα, μέχρι και τον Ομπέν, ο οποίος αναγκάζεται να εγκαταλείψει την ομάδα για μια πιο ήρεμη θέση στην επαρχία του Ανεσί.

Βέβαια το μεγάλο πλεονέκτημα του μυθιστορήματος είναι το δεύτερο επίπεδο: το έντονο κοινωνικό σχόλιο που αναφέρεται στην «εξαφάνιση» των δολοφονιών. Αποτέλεσμα αυτής είναι φυσικά η εκτόξευση των κερδών των κατασκευαστικών εταιρειών και όσων συνεργατών, εμφανών και παρασκηνιακών, συμμετέχουν σ' αυτό το πανούργο και ζοφερό σχέδιο. Ταυτόχρονα η έσοχη περιθωριοποίηση των κατοίκων αυτών των περιοχών, δηλαδή μεταναστών και ανέργων.

Χαμηλοί τόνοι, ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, μεγαλοαστική τάξη και περιθώριο, σκληροί αστυνομικοί, κάποιοι έντιμοι κι άλλοι βουτηγμένοι στη διαφθορά, αόρατοι πολιτικοί που θυσιάζουν στον βωμό του κέρδους. Το «Γκραν Παρί» αποτελεί αυθεντικό δείγμα αστυνομικοκοινωνικού μυθιστορήματος, υπηρετώντας με πολύ αξιόπιστο τρόπο την γαλλική παράδοση. Η μετάφραση της Χαριτωμένης Βόντα αποδίδει σε μεγάλο βαθμό το ύφος γραφής του Norek.

Olivier Norek
ΓΚΡΑΝ ΠΑΡΙ

Μτφ. Χαριτωμένη Βόντα
Εκδ. Ελληνικά Γράμματα,
σελ. 382
Τιμή 15,50 ευρώ

Ο Ολιβιέ Νορέκ σε προάστιο του Παρισιού

ση παραίτηση του κοτζάμπαση του νησιού, ο οποίος συμβόλιζε τυπικά και ουσιαστικά το οθωμανικό μοντέλο διοίκησης. Και όλα αυτά παρά τις ιδιαιτερότητες της γεωγραφικής και κοινωνικής κυκλαδικής συγκρότησης τις οποίες ο συγγραφέας φροντίζει να συμπυκνώσει ουσιαστικά: απόσταση από την Πελοπόννησο, φόβος έλευσης οθωμανικού στόλου, ισχυρές τοπικές κοινότητες επί οθωμανικής διοίκησης που καλούνταν να αλλάξουν, παρουσία προνομίων από την οθωμανική πλευρά, φεουδαλικά κατάλοιπα, απροθυμία της καθολικής κοινότητας να εμπλακεί στην Επανάσταση. Αιτίες που από μόνες τους θα μπορούσαν να αποτελούν ξεχωριστά κεφάλαια μελέτης και έρευνας.

Κατόπιν της πολύ αποτελεσματικής επόπτευσης του πεδίου και του πλαισίου, ο συγγραφέας περνάει στον πυρήνα, που αφορά ακριβώς τη μετάβαση στη νέα απολιτική κατάσταση. Με τον νόμο της 13/20 Απριλίου 1822 περί του «Οργανισμού των Ελληνικών Επαρχιών», και ενώ η Επανάσταση βρισκόταν σε εξέλιξη, η ελληνική επικράτεια χωριζόταν σε επαρχίες, αντεπαρχίες και κοινότητες διατηρώντας ένα κομμάτι οργάνωσης της οθωμανικής διοίκησης, αλλά προσπαθώντας να εισαγάγει ένα νέο στοιχείο και να προσδώσει πιο σύγχρονες διοικητικές λειτουργίες. Επίσης σύμφωνα με τον συγγραφέα καταδεικνυε από πολύ νωρίς τη διάθεση εδραίωσης της κεντρικής εξουσίας. Η τοποθέτηση επάρχων παρ' όλες τις αντιδράσεις που προκάλεσε καταδεικνύει την ετοιμότητα, αλλά και τη διάθεση των επαναστατημένων Ελλήνων να μεταβούν γρήγορα σε ένα νέο πολιτικό υποκείμενο.

Η εξέταση της θητείας των Γεωργίου Κλήρη, Κωνσταντίνου Ράδου και Ηβου Ρήγα, οι οποίοι διετέλεσαν έπαρχοι Ανδρού τα χρόνια 1822-25, είναι άλλο ένα ενδιαφέρον επεισόδιο της έρευνας. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Δημητρόπουλος, η στελέχωση της νέας Διοίκησης από μέλη της Φιλικής Εταιρείας παρουσιάζει από μόνη της ένα ενδιαφέρον. Θα προσέθετα και κάτι ακόμα: την ένταξη των στελεχών της Φιλικής Εταιρείας στον νέο μηχανισμό εγκαταλείποντας την παλιά τους ιδιότητα και συνειδητοποιώντας ότι είχε εκπληρώσει τον ρόλο της, για να προσαρμοστούν σ' έναν νέο ρόλο.

Το βιβλίο του Δημητρόπουλου, προερχόμενο από μια μεγάλη Σχολή ιστορίας που γαλούχησε γενιές, τηρεί όλους εκείνους τους κανόνες της ψυχραιμίας και μεθοδικής καταγραφής, μέσα από την οποία ο αναγνώστης κατανοεί τη σημασία του μερικού για το όλον χωρίς να καταλήγει σε αυθαίρετα συμπεράσματα. Τη σημασία να αναζητά κανείς τη σύνθεση γεωγραφίας, κοινωνικής ιστορίας, βιογραφικής εξιστόρησης και να προσθέτει άλλη μια πολύτιμη ψηφίδα στο συνεχώς εμπλουτιζόμενο μωσαϊκό του 1821.